

נחשב כדם חללים של אדם הנהרג אלא במקום שיש דין שחיטה, וא"כ זו היתה כוונתם בזה, דאם יסבור יעקב דזהו דמו של יוסף א"כ בהכרח דיסבור דיש להם דין שחיטה כישראל דאל"כ אין דם השעיר כדם אדם חלל וא"כ לא עצרו גם הם על איסור של אמה"ח.

[ועיין שו"ת חת"ס (יו"ד סי' ע') בענין אם איסור חלב הוה משום יולא, ושם (סי' ע"ג ד"ה ולשלמות), מש"כ בזה בענין איך האכיל אהע"ה חלב ומ"ט לא נאסר גביה משום אבמה"ח שהרי אכתי לא שריה רחמנא משום אבמה"ח והוכיח מזה שנהג גם לקולא כישראל יעו"ק].

מקץ

סימן כד

בדין שחיטה שאינה ראויה מדרבנן

ובכללות דין אינו ראוי מדרבנן אם חשוב ראוי לדאורייתא

"וטבוח טבח והבן" (מ"ג ט"ז)

הנה שיעור רבי שמעון (ב"ק ע"א ובכ"מ) דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, וילפינן ליה בחולין (פ"ה א') מהך קרא דטבוח טבח והבן, מה להלן שחיטה ראויה (דאכלו מיניה האחים) אף כאן שחיטה ראויה. והנה בכתובות (ל"ד) וב"ק (סס) מבואר דגנז ששחט בשבת אם יתחייב ד' וה' לר"ש דשחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה, תליא בפלוגתא דאמוראי אם איסור מעשה שבת דאורייתא דלמ"ד מעשה שבת דאו' אכן פטור על טביחה זו כיון שאסורה באכילה, אבל למ"ד לאיסור מעשה שבת רק מדרבנן הוי שחיטה ראויה ומתחייב על טביחה זו ד' וה' עי"ש. ובפשוט הטעם מכיון שלגבי דיני התורה הוי שחיטה ראויה ושריא באכילה, שפיר נכלל בקרא דטבוח או מכרו, ואף דלמעשה

אסרוהו רבנן באכילה לא מעלה ולא מוריד לגבי הדינים דאורייתא.

אבל מאידך גיסא לגבי מלות כיסוי הדם מצינו להיפך, דאף דשחיטה שאינה ראויה מדרבנן לר"ש פטור מכיסוי הדם, וכדתנן בחולין (פ"ה א') דהשוחט ונמלאת טריפה או שוחט חולין בעזרה וכו' ר"מ מחייב בכיסוי וחכמים פוטרים, ומבואר בגמ' שם דהך חכמים ר"ש הוא דסבר שחיטה שא"ר לא שמה שחיטה ועל כן פטור מכיסוי, ועי"ש בגמ' דראה רבי את דבריו של ר"ש בכיסוי הדם וסנאו בלשון חכמים, וכן קי"ל, מ"מ משמע מדברי הרמב"ם דגם באופן שהאיסור יהיה רק מדרבנן, נמי פטור מכיסוי מטעם זה, דהנה הרמב"ם פסק (פ"ב מהלכות שחיטה

ה"ג) להשוחט חולין בעזרה או האוכל מחולין שגשחו בעזרה לוקה מכת מרדות, וכ' המ"מ סם דפסק הר"מ כמ"ד חולין שגשחו בעזרה לאו דאורייתא, ומאידך פסק (פ"ד מהלכות שחיטה ה"י) דאין חייב בכיסוי אלא דם שחיטה הראויה לאכילה שנאמר אשר יאכל לפיכך השוחט ונמאלת טריפה או השוחט חולין בעזרה אין חייבין לכסות דם שחיטתו עכ"ל, ומשמע דאף דאך מדרבנן אסור פטור מכיסוי, ובגמ' הלל מפורש דהטעם משום דהוי שחיטה שא"ר וכר"ס, ול"ז דהרי גבי טביחה אמרינן דהיכא דאינו אלא איסור דרבנן חייב דיך לזה סם שחיטה, ומאי שנא. ובאמת בהגהות הגרע"א (יו"ד סי' כ"ח ס"כ) הביא מהפמ"ג דאפילו טריפות דרבנן פטור מכיסוי הדם דמ"מ אינו בכלל אשר יאכל, ומשמע דכונתו דהכא לא תליא בשם שחיטה וגדריה אלא אם בפועל הוא בכלל אשר יאכל, ול"ז דהרי בגמ' תלו ליה להדיא בדינא דר"ס דשחיטה שאינה ראויה, ומאי שנא [והגרע"א סם הקשה ע"ד הפמ"ג דבגמ' מוכח לא כן, דבחולין (כ"ז ב') מבואר דנחורה חייבת בכיסוי למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת, אף דמדרבנן ודאי אסורה הנחורה, וכן מבואר בחולין (פ"ו א') ול"ע. וקושיא זו קשה נמי לשיטת הרמב"ם דמוכח מדבריו כנ"ל דאף דחושב"ע אסורים מדרבנן פטורים מכיסוי, והכא מוכח דכל שאין איסורו אלא מדרבנן חייב בכיסוי].

ועיין להלן סי' קס"ו לענין דין שניה אי חשיבא ראוי' לו לאשה וסם כתבנו דהיכא דבעינן ראוי' בפועל בדיני התורה

נחשב כמי שאין יכול במציאות לישאנה כיון דנאסר לו ע"י חז"ל [ואף התורה סמכה ידם לאסור ולא הוי כאריה רביע עליה גרידא], ומ"מ לא חשיב אינו ראוי מן התורה במקום שצריך את מה שיה' ראוי בתורת תנאי בלבד יעויי"ס, וה"נ לגבי שחיטה כדבעינן שחיטה ראויה הא לא בעינן שיוכל לאכלה בפועל אלא שיהא שחיטה ראויה [דנכללת בקרא דטבחון], ובאיסור דרבנן נהי דאין יכול לאוכלה בפועל מ"מ אין בטל מזה סם שחיטה כמו באם שחטה גוי או פסול שחיטה אחר, אלא דהוי שחיטה ראויה ופועל איכא עיכובא בשחיטה דמעוכב מלאוכלה, ועל כן מתחייב ד' וה' דתליין רק בעיקר השחיטה אם הוי שחיטה ראויה, וכן לגבי חיוב הקנס כיון דמדאורייתא חזיא ליה חשיבא ראויה אף דבמציאות יך עיכוב ומנוע מלישאנה, ואף דמדרבנן הוי ערוה, מ"מ כיון שלגבי התורה אינה ערוה וחשיבא רק דבמציאות א"א לישאנה לא אימעטא [לד' רמב"ן] מאשה הראויה לו. וכ"ז לגבי תנאי דראוי, אבל באופן דבעינן ראוי בפועל בכה"ג אף אם הוא מדרבנן מ"מ יפטר.

ועי"ש מה שהארכנו לבאר ב' גדרים בדבר זה, חדא דבאמת מילי דרבנן חשיבי כלפי דינים דאורייתא אינו ראוי כיון דאינם ראויים בפועל לאכילה או לנישואין, אבל לא דיך בהם איסור כמו האיסור עצמו, דשניה דרבנן אינה ראויה לנישואין גם כלפי דינים דאורייתא אבל אינה ערוה, וכן בשא"ד. ועוד למדנו דיך חילוק בין אם דנים על עיקר המחייב לבין תנאי מן האל,

דכסדנים על עיקר המחייב דנים בעלם דין הדבר מהו ולכן גם אם מדרבנן הוא כן, חסר בעיקר המחייב, וכגון ממאנת דנערה בתולה הוי עיקר המחייב ולכן גם אם מדרבנן אינה בתולה אין חיוב קנס, אבל לגבי חיוב ד' וה' דיש תנאי שיהא השחיטה ראויה לאכילה ככה"ג חשיבא ראויה אף דפועל איכא עיכובא מלאכול וכמש"נ.

¹¹²³⁴⁵⁶⁷אוצר החכמה

ולפי"ז נראה לכל היכא דבעי שיהא ראוי לדבר יס לעיין בו אם בעינן שיהא ראוי בפועל ממש, וכל שמעוכב בפועל נמי מגרע דדינו, או דבעי רק שיהא ראוי מלד דין כגון שהשחיטה מלד עלמה תהיה בלא חסרון, ולא איכפ"ל אם בפועל יס עיכוב ואיסור לאכילה, כל שאינו מן השחיטה, והנפ"מ בזה למילי דרבנן, דחשיבי דאינם ראויים בפועל לגבי דינים דאורייתא, ואם בעינן ראוי בפועל גם זה הוי עיכובא.

ועפי"ז יס ליישב דינא דכיסוי הדם, דנראה דגבי כיסוי הדם אינו דין

דבעינן רק שחיטה הראויה אלא בעינן היתר בפועל, דהרי עיקר הדין דבעינן שחיטה ראויה ככיסוי הדם נלמד מקרא דאשר יאכל וכמש"כ הרמב"ם, והיינו דבעינן ראוי לאכילה, וכיון דבעינן ראוי בפועל גם איסורים דרבנן מעכבים בזה כיון דפועל א"ר לאכילה, ושאני הכא משאר דוכתין דכיון דכתיב אשר יאכל ידעינן דבעינן שחיטה ראויה בפועל ועוי"ל דלגבי כיסוי הדם כיון דכתיב אשר יאכל הרי דמה שצריך ראוי לאכילה הוא בעיקר המחייב של כיסוי הדם ולא רק בגדר תנאי ולכן דינו כאינו ראוי מן התורה, [אמנם כ"ז משום דבעינן שחיטה ראויה, ונתחדש הכא טפי דבעי ראויה בפועל, אבל למ"ד דשחיטה שא"ר שמה שחיטה חייב ככיסוי הדם אף בשיק איסור דאורייתא כמבואר בגמ' דבשוחט ונמלאת טריפה וכדו' תליא בפלוגתא, ול"א דכתיב אשר יאכל ובעינן היתר לאכילה, דהוא רק תנאי בשחיטה ראויה].

ויגש

סימן כה

כיבוד אבי האב וגדר בני בנים

"ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק" (מ"א א')

שכתב דליכא מלוא [וכבר עמדו דרש"י עלמו במכות (י"ב א') כתב דלא כן], וצביאור הגר"א העיר מהמבואר בגמ' ורש"י סוטה (מ"ט א') דבן הבת אינו חייב בכבוד אבי

כתב רש"י ב"ס המדרש דמכאן שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו והוכיח מזה הרמ"א (יו"ד ר"מ סעיף כ"ד) דאיכא מלוא לכבד את אבי האב, ודלא כמהרי"ק